

Kuolemanjälkeisistä oloiloista II

Manala, tuonelan tuvat ja maallinen paratiisi

Pekka Ervastian esitelmä 24.11.1918

muistiinpanojen mukaan

(ei pikakirjoitettu)

Mietiskelkäämme taas hetkinen sitä, että olemme kuolemattomia henkiolentoja ja että meidän täytyy osata astua alas helvettiin, ja osata kulkea läpi helvetin, emmekä saa ollenkaan ajatella niin, että me farisealaisten tavoin kiitämme Jumalaa siitä, ettemme ole sellaisia. Sillä jos sillä tavoin ajattelemme, emme ole kokeneet kaikkea. Se, joka on kaiken kokenut, ei tuomitse toisia. Päin vastoin, kun vaellamme helvetissä, niin meidän täytyy tuntea mitä suurinta sääliä, mitä suurinta myötätuntoa niitä kohtaan, jotka vaeltavat siinä, missä mekin kaikki olemme vaeltaneet. Päinvastoin meidän pitää tuntea sielussamme, että kaikille ihmisille on kaikki mahdollista, kaikki paha, kaikki se, mitä helvetin ihmisille on mahdollista, vaikka olisi aikaisemmin asettunut sen mahdollisuuden ulkopuolelle. Sentähden ihmisen pitää seisoa nöyränä sen edessä, ja hänen täytyy tunnustaa, että jos hän on jotakin voittanut, niin on hän sen voittanut elämän koulussa, kärsimysten, tuskien koulussa; Jumala on meitä auttanut; Jumala on meitä valaissut.

Kalma on salaperäinen, okkultinen tila, joka on poikkeuksellisesti ihmisille annettu. Tämä tila on ulkopuolella varsinaisia kuolemanjälkeisiä tiloja. Kun sitten siirrymme

katsomaan näitä varsinaisia kuolemanjälkeisiä tiloja ja koetamme kuvata niitä, niin tulemme ensiksi ensimmäiseen kuolemanjälkeiseen tilaan. Se on sen laatuinen, että se kuvastuu meille mitä hirmuisimpana helvettinä. Kaikki viisaat ja vanhanajan uskonnolliset kirjat, jotka kertovat kuolemanjälkeisistä oloista, kuvaavat sitä kuumaksi paikaksi, jossa tuli palaa. Yleensä selitetään, että se on tila, joka ei ole objektiivisesti ikuinen, ei kestä ikuisesti todellisuutena. Tällä tavoin on sille annettu kokolaillla selvä esitys uskonnoissa. Sitävastoin kristinuskossa on se esitetty objektiivisesti ikuiseksi. Se totuus, joka tässä ikuisuusajatuksessa piille, on se, että se ikuisuus tuntuu ikuisuudelta. Ja jos siinä tilassa olevilta ihmisiltä kysytään, kuinka kauan he luulevat, että heidän täytyy siellä olla, niin he vastaavat yhdestä suusta: „Me olemme ikuisesti tuomittuja; meillä ei ole mitään toivoa.“

Kun ottaa huomioon tämän seikan, että ensimmäinen varsinainen tila on tämä suorastaan helvetti; niin on luonnollista, että vanhan ajan kansat kammosivat kuolemanjälkeistä elämää. Heidän silmänsä ei osannut katsoa läpi helvetin. He näkivät, että ihmiset syöksyivät sinne; ja usein vainajat, joiden kanssa ihmiset tulivat tekemisiin, valittivat elävänsä ikuisessa, loppumattomassa piinassa. Sentähden on luonnollista, että vanhat kansat kammoksuiivat kuolemanjälkeistä tilaa.

Tätä ensimmäistä varsinaista kuolemanjälkeistä tilaa me voimme hyvällä syyllä nimittää, kuten vanhat suomalaiset nimittivät – vaikka se nimitys voi tarkoittaa enemmänkin – *Manalaksi*; se on manalatala. Se maailma, johon ihminen silloin kuoleman jälkeen joutuu, on todella maan sisässä; ihminen menee aivan kuin maan sisään. Se on ensin pimeä; se on musta. Se on aineeltaan mustaa maata, jossa hän kulkee. Se on kuin suurta likaa ja lokaa, joka haisee erittäin pahalta, ja vainaja vaipuu siihen likaan ja lokaan, ja se ilma, jota hän hengittää,

tuntuu raskaalta ja sitä on vaikea hengittää. On kuin se tukehduttaisi; on kun sydän halkeaisi; kun sitä hengittää.

Ja kun hän on ollut siinä tilassa jonkin aikaa, hän alkaa vähän selvemmin nähdä, mutta hän ei pääse valoon. Sen näkeminen ei ole sellaista, että päivä koittaisi, vaan se on hämäryyttä. Se on täydellisesti maaelämään nähden suurta hämäryyttä, kuin alinomaista yötä.

Kun hän alkaa katsella ympärilleen, niin hän näkee merkillisiä asioita. Hän näkee suunnattoman joukon olentoja. Mutta mitä ihmeellisiä olentoja nämä ovat? Täällä ei ole yhtään ainoata ihmistä. Mutta mihin hän on joutunut? Hän on todella joutunut pirujen, pahojen henkien maailmaan. Mitä tämä on? Kaikki olennot, joita hän kohtaa, ovat merkillisiä olentoja. Ne ovat kuin hirviöitä, kuin eläimiä. Missä on sammakoita ja matelijoita, missä sisiliskoja ja käärmeitä, mutta ei yksikään ole maanpäällä elävän olennon näköinen, mutta jokaisessa, kun hän tarkemmin katsoo, on jotakin, joka muistuttaa ihmistä. Kun hän on hämärässä tottunut katsomaan, niin hän näkee ja hänen katseensa sattuu tuskaan ja kärsimykseen, ja siitä ilmenee, kuin olisi jotakin inhimillistä, joka kärsii. Kaikki ovat näennäisesti eläimiä siellä, ja ovat hirmuisen näköisiä, mutta hän tietää, että ne ovatkin ihmisiä.

Ja kun hän seuraa niiden elämää, niin hän huomaa, että ne ovat suurissa ryhmissä. Tuossa on ryhmä, joka on kuin suu, suuri ahnas suu . . . , – mutta silmät ovat palavat ---. Toinen on limainen möhkäle . . . . Kun sitten vielä katsoo tarkemmin, niin huomaa, että kaikkien silmät eivät olekaan inhimilliset. Silloin hän saa tietää eron – että on olentoja, joissa on inhimillinen sielu vangittu, ja että on olentoja, jotka eivät ole ihmisiä, vaan tarkemmin katsottuna ovat sieluttomia; ja kuitenkin nämä sieluttomat olennot ovat kaikki käytökseltään ja esiintymisessään kuin ihmiset. Ja vielä lähemmin tarkastaessa huomataan, että

nämä sieluttomat olennot ovat ihmisten ajatusten, tunteiden ja himojen luomia. Sen erotuksen hän saa tietää näiden olentojen välillä. Hän huomaa, että nämä olennot ovat tunnettavissa selvästi eräästä piirteestä: ne ovat täynnä pahuutta; ne ovat piruja, ne ovat täynnä pahaa tahtoa. Kun hän tahtoo asettua ihmisten tajunnan kannalle ja heitä ymmärtää, niin hän ymmärtää, että nuo olennot sieluna ollessaan ovat rakastaneet verenvuodatusta, murhaa, ovat olleet julmia eläimille, julmia ihmisille. Siellä on ihmisiä, joilla on eläimellisiä himoja. Samoinhan me maanpäällä sanomme, että ne ovat eläimellisiä himoja –, vaikka eläin on monesti paljon parempi meitä ihmisiä. Me olemme tottuneet nimittämään niitä eläimellisiksi himoiksi sentähden, että tässä inhimillisessä maailmassa himot ovat ottaneet eläimen muodon. Ei ole keksitty parempaa muotoa kuin eläimen muoto. Sanotaan, että ihmisellä on eläimen himot, kun ne ovat siinä asteessa, että ihminen ei ole osannut tehdä himojaan inhimillisiksi.

Nämä ihmiset vaeltavat yhdessä. Heillä on vain yksi pyrkimys, ja se on: maan päälle! Huomaamme, kuinka elämässä on aina pyrkimys ylöspäin. Huomaamme kuinka manalassakin on pyrkimystä. Siellä se on pyrkimystä maan päälle. Mitä se pyrkimys tarkoittaa? – „Me tahdomme päästä maan päälle riivaamaan eläviä ihmisiä. Tahdomme päästä elävien ihmisten yhteyteen!“ Sentähden suuret joukot saattavat tulla, sentähden pannaan vuodattamaan verta . . .

sentähden pannaan himoja . . .

sentähden on juoppoutta . . .

Ne koettavat tarrautua eläviin ihmisiin, että saisivat pienen välähdyksen taivaasta; ja taivas on heille himon tyydytys.

Sentähden ihmiset ryntäävät manalasta. He ryntäävät kohti sellaisia ihmisiä, joissa on himoja. Jos maanpäällä olevassa ihmisessä on vastaava himo, niin he ryntäävät ihmisen sisään ja koettavat saada hetken tyydytystä. He kärsivät sanomattomia

tuskia sentähden, että heidän pyrkimyksensä on tyydyttää näitä intohimoja, mutta ne ovat tyydyttämättömiä, sillä heillä ei ole ruumista. Se kärsimys, joka on itse sielussa, se halu ja himo polttaa aikansa, himo, joka meissä voi olla jo maan päällä ollessa. Se himo on meissä kuoleman jälkeen, mutta paljon suuremmassa mitassa ja muodossa, sentähden ettei se ole niin voimakas vaikuttaessaan fyysillisen ruumiin kautta. Ihminen ei voi himoan tyydyttää, ja se tuottaa hänelle sanomattomia kärsimyksiä. Hän on kadotettu, mutta hän ei tunne katumusta. Päin vastoin hän kiroaa Jumalaa, koko maailmaa, joka on antanut kaikkea tuskaa; hän kiroaa himoa, jota hän ei voi tyydyttää.

Voi sanoa, että sellainen tapaus on suhteellisen onnellinen, jos häntä ahdistaa ja seuraa hänen murhaamansa henkilö. Täytyy sanoa, että tällaisena aikana, jolloin niin monet ihmissielut ovat langenneet verenhimoon, murhaan, ja joutuneet pois maan päältä, henkimaailmassa on sängen paljon asukkaita. – Voi myös sanoa, että tässä helveteissä on ihmisiä, jotka tuntevat, että he ovat tehneet pahaa, että he ovat ikuisesti kadotettuja. Sellainen vainaja ei ollenkaan kiroa, vaan tuntee sanomatonta pelkoa ja kauhua siitä, että on niin pahasti rikkonut ja on sentähden iäksi kadotettu. Hän on paremmassa tilassa. Sentähden voidaan vainajat jakaa kahteen joukkoon, joista toiset ovat täynnä kirousta ja toiset ovat täynnä kauhua omasta pahuudestaan. Kun tutkii Manalan asukkaita, toteaa, että siellä ei ole muita eläviä olentoja kuin ihmisiä. Teemme silloin sen sängen merkillisen havainnot, että nuo pirut, nuo perkeleet, nuo pahat henget, eivät ole muita kuin ihmisiä. Ihminen on siellä luonnostaan piru. Siellä on ihmisiä, jotka ovat kokonaan antautuneet pahan valtaan. Jos me voimme liikkua siinä maailmassa, niin voi eteemme astua naurava piru. Äänekäs nauru voi kuulua, tai nauru läpäisee kaiken. Se on ihminen, joka on antautunut niin pahan palvelukseen, että sanomme häntä mustaksi ihmiseksi.

Luonnossa ei ole muuta pahaa olentoa kuin ihminen. Se on tämä merkillinen havainto, jonka me helvetissä teemme. Ihmisen ajatukset, sielun ajatukset ahdistavat ihmistä kuin elävin piru. Ne ovat ihmisen luomia. Luonnossa ei ole pahuutta, mutta on pahan mahdollisuus, joskin ohimenevä.

Sentähden on suuri korkea jumala, joka antaa pahan mahdollisuuden, jotta ihmisillä olisi tilaisuus tutustua pahaan. Sentähden maapallolla on semmoinen olento, entinen ihminen, joka on ottanut sen merkillisen dharman, että antaa ihmisille tilaisuuden tutustua pahaan, jotta he sitten myös voisivat tutustua hyvään. Hän on hyvän ja pahan tiedon puu. – On sitten olemassa toinenkin puu, joka on elämän puu. – Tuo ensinmainittu olento, hyvän ja pahan tiedon puu, on itse erinomaisen korkea, ja ihana olento, mutta hän on antautunut mustan palvelukseen vain sentähden, että hän pitäisi koulua inhimillisille olennoille.

Kun sitten *Manalasta* siirrymme eteenpäin tai ylöspäin kuolemanjälkeisessä elämässä, silloin joudumme tilaan, joka myös on sangen huomattava, ja sangen merkillinen sentähden, että se tila paljon muistuttaa *Kalman* tilaa.

Kun vähän aikaa katsomme peitteen läpi kuolemanjälkeisen elämän tuota tilaa, niin huomaamme, että sen elämä, joskin maan päällä, paljon muistuttaa kalman tilaa vaikeudessaan, harmaudessaan ja ikävyydessään. Sitä tilaa nimitetään *tuonelan tuvaksi*. Tuonelan tuvilla elämä on vielä vanhojen näkijöiden mielestä harmaata ja yksitoikkoista. Ja kun me koetamme kuvata kalman tilaa, niin me samalla ajattelemme, tuonelan tupien elämää. Me voisimme myös verrata tuonelan tupien elämää kalman elämään, koska tuonelan tuvilla ihmisen pitää kestää vaikeuksia. Se vaikeus on siinä, että hänen pitää luopua ruumiista, ja hän ei tahdo kuolla.

Ihminen on kuollut, jos hän joutuu tuonelan tuville. Tuonelan tuvilla on elämää, mutta se on harmaata. Kalmassa

hänellä on jonkinlainen ruumis, mutta tuonelan tuvilla hänellä ei ole ruumista, jota saattaisi ruumiiksi sanoa. Hän on tuonelan tuvilla merkillisessä tilassa. Ihmisellä on pääsy maan päälle; hän on noussut maan alta ylös maan päälle; hän elää nyt mukana, maan päällisessä elämässä. Täällä hän saattaa olla kaikessa mukana, mutta on ilman ruumista.

Jos koetamme asettua sellaisen ihmisen asemaan, tilaan, joka on tuonelan tuvilla, niin ymmärrämme helposti, että se tila on vaikea. Se on kyllä kevyt, ja siinä suhteessa erinomainen. Hän lentää joka paikkaan aivan vapaasti. Ja kun hän itse katsoo itseään, niin silloin hän kyllä luulee näkevänsä, että hänellä on ruumis. Mutta jos katselemme häntä kalman lävitse vanhan ajan näkijöiden silmillä, niin he näkivät, että hänellä ei ole ruumista. Mutta me myös ymmärrämme, että hän saattoi kuvitella, että hänellä on ruumis. On ristiriitaista, että hän tahtoo säilyttää inhimillisen ruumiin. Ja kun hän on tuonelan tuvilla ja hän sanoo: „minulla on ruumis“, ja kun hänellä on „ruumis“, silloin hän ihastuu ja innostuu siitä, että hän on mukana maailmassa.

Kaikki pienet toimet ja halut, mitä hänellä oli ollut maan päällä; ovat kaikki hänellä edelleenkin. „Nyt pitää syödä, nyt pitää juoda, nyt pitää polttaa tupakkaa tai mennä vieraisille. Nyt on kokous, nyt on mentävä sen ja sen ihmisen luo.“ – Kaikki vanhat muistot ovat edessä, jos hän lähtee niiden keralla. Hän menee syömään, menee nukkuman, menee vanhan tuttavän luo, menee kokoukseen. Mutta sitten tulee se merkillinen herämys, että hän huomaa, kun hän syö, juo, polttaa tupakkaa, nukkuu, puhuu, että hän on sitä kaikkea vain tekevinään. Ja hän ottaa ruokaa ja vie suuhunsa, niin se on vain harhaa; hän ei saa mitään tyydytystä. Tuossa on vanha tuttava. Hän juoksee hänen luokseen, tervehtii, mutta tuo ei häntä huomaa. Hän menee pitoihin, hän nauraa, miettii, ajattelee. Hän huomaa, mitä puhuu; suu liikkuu; hän sanoo omat ajatuksensa, mutta kukaan ei häntä

kuuntele. Elämä siellä tulee todella ja läpeensä yhä toivottomammaksi, yhä ikävämmäksi. Elämä käy tuonelan tuvilla yhä vaikeammaksi.

Kalman tilassa ihminen on kuin kummitus, joka saattaa liikkua ja erinäisissä tapauksissa jopa tehdä itsensä näkyväksi, ja saattaa kummitella. Mutta täällä tuonelan tuvilla vainaja on keskellä meidän elämäämme, vaikka hän ei saa siitä kiinni; kukaan ei tiedä hänestä mitään.

Jos hänen mielensä on kiinni jokapäiväisessä elämässä, jos hän tahtoo puhua ihmisille, jotka eivät häntä huomaa, niin on luonnollista, että hän koettaa keksiä keinoja, millä tavalla hän pääsisi kosketuksiin ihmisten kanssa. Silloin hän pyrkii kosketuksiin ennen kaikkea mediumien ja spiritismin kanssa. Mediumihan on ihminen, jonka avulla ihmisolento tuonelan tuvilta voi antaa tietoa itsestään. Ihminen, joka vaeltaa tuonelan tuvilla ja koettaa ilmaista itsensä, ajautuu mediumin luo. Myöskin ihmiset, jotka ovat maan alla ja syöksyvät ylös, tunkeutuvat mediumin luo. Ainoastaan siinä tapauksessa, että mediumi on suorastaan alhainen olento, he voivat häneen tarrautua, muussa tapauksessa ei. Tuonelan tupien asujamet, suuret joukot, pyrkivät mediumin luo ja pyrkivät ilmaisemaan itsensä eläville ihmisille. Heille on nautintoa saada esiintyä, niinkuin on nautinto esiintyä maan päälläkin. Yhtä sivistynyt rikas ja kunnioitettava, kuin hän oli maan päällä, on hän mielestään nytkin. Vainaja, joka spiritististä tietä koettaa ilmentää itseään, mielellään vielä suurentaa asioita, koettaa esiintyä parempana, etevämpänä vainajana. He sanovat itseään siksi ja siksi ja tulevat siitä vakuuttuneiksi itsekkin. He eivät suorastaan tahdo petkuttaa, mutta voimme nähdä ja ajatella, että ennen muuta tuonelan tuvilla elämä on suorastaan harmaata; vainaja ei voi mitään tehdä. He ovat kosketuksissa elävien

ihmisten kanssa, ja on luonnollista, että he eivät osaa arvostella asioita oikein.

On ihmisiä, joiden elämän halu on sidottu kokonaan elämän pieniin seikkoihin ja pieniin esineisiin. Kaikki nämä ihmiset, jotka ovat koettaneet tehdä näkyvän elämänsä kaikin pienin, aineellisin keinoin hauskaksi, elävät nyt omituisen tyhjässä ja kolkossa tilassa. Tuo kaikki on ihmisen sielussa tuonelan tuvillakin, sillä erotuksella, että nyt tuntuvat kaikki harrastukset ikäviltä; kaikki on harmaata, ja se on luonnollisesti helvettiä. Jos he saavat silmänsä auki niinkuin jotkut, jotka kulkevat tuossa tilassa, jos he osaisivat katsoa ympärilleen, niinkuin eräät osaavat, he havaitsisivat olevansa toisenlaisessa maailmassa, jossa on merkillisiä olentoja, puhumattakaan viisaista ihmisistä, joiden luokse he voisivat mennä kuulemaan viisauden sanoja.

Siinä maailmassa on ihania olentoja, sillä myös ihminen voi seurustella vedenneitojen, sinipiikojen ja tonttujen kanssa. Sieltä hän ihmetellen katselee tätä näkyvää elämää ja ihmisiä täällä. – Elämä tuonelan tuvilla ei tarvitse mennä hukkaan, jos vainajan silmät ovat auenneet. Mutta usein vainajalta, joka on tuonelan tuvilla, on silmät kiinni.

Me voimme siirtyä seuraavaan kuolemanjälkeiseen tilaan, ja sitä tilaa tai elämää me voimme nimittää – *maalliseksi paratiisiksi*. Myös toisia nimityksiä voi käyttää. Spiritistit käyttävät sanaa *kesämaa*. Samoin vainaja, joka puhuu median välityksellä, puhuu kesämaasta. Mutta parempi on maallinen paratiisi, sillä se kuolemanjälkeinen tila, jota tässä kuvataan, on todella kuin paratiisi. Se on maallinen paratiisi sentähden, että ihmissielulle siinä tilassa on jätetty ihmisen elämästä kaikki omat aistilliset nautinnon vaatimukset, mutta ne ovat henkevämpiä kuin tuonelan tuvilla.

On uskonnollisia ihmisiä, jotka ovat uskoneet Jumalaan ja kuuluneet johonkin uskonnolliseen lahkoon tai kirkkoon. He

ovat uskonnollisia sillä tavoin, että tuo uskonnollisuus on heidän onnensa ja nautintonsa. Heidän nautintonsa on siinä, että käyvät kirkossa ja hartauskokouksissa. He nauttivat siitä, että on pyhäpäiviä, jolloin pannaan parhaat päälle ja katsotaan, että on puhdas ja siisti. Mennään kirkkoon, istuudutaan ja kuunnellaan suurella hartaudella ja nautinnolla, kun soitetaan urkuja ja lauletaan. Pappi astuu saarnastuoliin, ja pitää ylevän saarnan, joka nostaa sielua. Sitten rukoillaan. Otetaan osaa Herran Pyhään ehtoolliseen, laskeudutaan polvilleen ja nautitaan hänen pyhää lihaansa ja vertansa. Sitten palataan kotiin, ja on hyvä tunne siitä, että on ollut kirkossa ja palvellut Jumalaa. Se on taiteellista ja esteettistä nautintoa. Mutta eivät ihmiset suinkaan tahdo pettää Jumalaa.

Ajatelkaamme sitten ihmistä, joka on luonnon ystävä. Mitä se merkitsee? Hän nauttii luonnosta siten, että se nautinto vetää hänet pois muista puuhista. Hän nauttii kauniista metsästä, linnun laulusta, nauttii siitä, että aurinko paistaa ja ikäänkuin kutsuu ulos luokseen, nauttii siitä, että mukana on hyviä ystäviä, joiden kanssa voi lukea, soittaa, runoilla. — Hänkin on täynnä taiteellista nautintoa. Luonto on hänestä sitä varten olemassa, että siitä nauttii.

Ottakaamme sitten ihminen, joka nauttii taiteesta. Hän käy konserteissa, kenties soittaa itsekin. Jumalallisia ovat hänestä juuri äänet itse: kun joku laulaa kauniilla äänellä, tai soittaa, niin nuo äänet ovat jumalaisia.

Ajatelkaamme sitten ihmistä, joka rakastaa tiedettä. Hän lukee ja lukee, miettii, ja nauttii lukemisestaan. Hän tahtoo kaikkea tutkia. Hän matkustaa kuuluisien henkilöiden luo. Hän kirjoittaa muistiin: se ja se sanoo niin ja niin. Hän kirjoittaa itsekin kirjoja. Hän kuulee, että Vatikaanissa on merkillinen kirja. Hän matkustaa Roomaan sitä tutkimaan. On erinomainen nautinto sitä lukea.

Näille ihmisille se on aistillista nautinnonhimoa. Näitä ihmisiä on paljon maallisessa paratiisissa, kesämaassa.

Kun tutkimme tätä kuolemanjälkeistä tilaa, niin on kuin ihminen olisi edelleen maan päällä, mutta ei todellisuudessa ole täällä. Näin on jossakin korkeammalla, Se on kuin tämä maa, mutta satumaisen ihana. Siellä ei ole koskaan kylmä, ei liioin kovia myrskyjä. Siellä ovat toteutuneina kaikki unelmat, joita ihminen suinkin osaa kuvitella. Siellä on vesistöjä, ihania puita, lintuja, elämä on hyvää ja kaunista, paljon monipuolisempaa kuin täällä maan päällä. Siellä ihmiset vaeltavat omissa ryhmissään. Jos on joukko ihmissieluja, jotka kuuluvat yhteen, niin ne tulevat kauniiseen rakennukseen, kirkkoon tai kokoushuoneeseen. Siellä on kaikkea sellaista, mitä nuo ihmiset ovat maan päällä unelmoineet: sellaisia kirkkoja ja temppeleitä, joissa he kuulevat musiikkia ja laulua, joissa papit saarnaavat. He ajattelevat, että suuri, kaunis enkeli puhuu tuon saarnaajan suun kautta. – Jos on ystäviä lähellä, niin mikään ei ole hauskempaa.

Tämä tyydyttää ihmistä, kunnes hän aivan vähitellen alkaa huomata erehdyksensä. Hän huomaa, että ne rakennukset, jotka hän itse on rakentanut, ovatkin puutteellisia. Niinkuin kerrotaan eräästä vainajasta, joka rakensi itse kauniin rakennuksen. Vieras, jonka silmät olivat auenneet, saattoi heti huomata, mikä oli vikana: vainaja ei saanut koskaan lattiaa valmiiksi. Sitä korjattiin, mutta vesi tulvi sen päälle. Hän koetti lisätä lautoja, mutta hänellä ei ollut niitä tarpeeksi. Hän oli häpeissään siitä, ettei saanut asuntoa valmiiksi, ettei saanut lautoja kiinni. Hän alkoi vähitellen huomata, että hänen asumuksessaan on vika sentähden, että se asumus on hänen itsensä rakentama. Ei ole enää kuin pieni askel siihen, että hän huomasi kaiken olevan harhaa. Sen ohessa, että hän huomasi lattiassa olevan vian, hän huomasi, että se on heijastus hänen sielustaan: Ja hän alkaa huomata, mikä hänen sielussaan on heikkoa ja puutteellista, joka

tuli ilmi lattiassa. Hän näkee myös, että ne nautinnot, joissa hän on hyvin viihtynyt, ovat harhaa. Kun kaikki ihmisen parhaimmat unelmat, onnellisimmat elämän muodot ja suurimmat kauneudet, ylevin, nautintorikkain elämä näin menee pirstaleiksi, on se äärettömän ikävää. Maailma ei enää tyydytä ihmisen sielua. Se ei enää anna mitään vastakaikua. Kun hän katselee sitä, niin on kuin hän katsoisi sen kauneuden lävitse. Hän tuntee sanoin kuvaamatonta ikävää. On eräs laji ihmisiä, joissa tämä herääminen ja ikävöiminen alkaa ilmetä sangen myöhään ja hitaasti. Ne ihmiset ovat erinomaisen älykkäitä, mutta materialistisia, skeptikkoja, hyvin viisaita tämän maan päällä, oppineita ihmisiä. He ajattelevat: ei ole mitään harhan takana. Ei ole itse asiassa muuta todellisuutta kuin fyysillinen todellisuus ja se, miten se joutuu ihmisen valtaan. He osaavat nauraa kaikelle. Maallisessa paratiisissa he viihtyvät hyvin, sillä heidän olemukseensa kuuluu, että he saattavat katsoa kaiken lävitse. He katsovat ihmisiä, jotka elävät kaikessa harhassa, ja nauravat kaikelle. Ei ole mitään muuta todellisuutta kuin *oleminen* ja sen olemisen mukana tunne siitä, että lukee viisaita kirjoja ja että tietää. On itse olemassa ja säilyttää kaiken itsensä ulkopuolella, ja osaa kaikkea arvostella; kuinka kaikki on hullua, kuinka koko olemassaolo on harhaa. He viihtyvät hyvin maallisessa paratiisissa, ja heille tulee ikävä verraten hitaasti. — H. P. Blavatsky mainitsee, että kuolemanjälkeisessä elämässä on joskus ollut älyniekkoja, jotka ovat olleet tuossa tilassa satoja vuosia.